

vrouwe aan om hun privileges te beschermen. Je zou het Groot Privilege als een voorlopig compromis tussen centralisatie en particularisme kunnen zien. Wat dat betreft kwam de Opstand van een eeuw later niet uit de lucht vallen. Van Loo laat zijn grote verhaal al in de vijfde eeuw beginnen toen een Germaanse stam zich in Gallië vestigde. Hun aanvoerder, Gundobad, noemde zich koning van Bourgondië. Dat koninkrijk werd in de loop van de middeleeuwen een Frans hertogdom. En weer veel later, dan zitten we al in de tweede helft van de veertiende eeuw, kwam dat hertogdom, als gevolg van zijn heldhaftige optreden in de Slag bij Poitiers, in handen van de Franse koningszoon Filips de Stoute. Een beetje gekunsteld is die voorgeschiedenis wel: er zit nogal wat tijd én verschillend adellijk bloed tussen die eerste Germaanse Bourgondiër en de Franse koningszoon die zich hertog van Bourgondië mocht noemen. Maar wat er daarna in *De Bourgondiërs. Aarts-vaders van de Lage Landen* komt, maakt veel goed. Eén vraag blijft staan: voegt Bart Van Loo iets nieuws toe aan alles wat er zo tussen het werk van Johan Huizinga en Wim Blockmans is verschenen? Daarover kan ik kort zijn: echt nieuwe inzichten komen we in het boek niet tegen. De stelling die met veel aplomb de presentatie van het boek vergezelde, namelijk dat de Lage Landen een Bourgondische uitvinding waren, is natuurlijk een open deur van jewelste. Het grote verhaal van Bourgondië is eigenlijk wel verteld. Maar Van Loo kan dat op een meesterlijke manier navertellen; iedereen die hem heeft horen spreken zal zijn kenmerkende beeldende stijl in zijn boek herkennen. Hij heeft op meeslepende wijze de geschiedenis van de Bourgondiërs, met veel heerlijke details, maar zonder de grote lijn uit het oog te verliezen, beschreven. Daarmee is zijn boek een genot om te lezen.

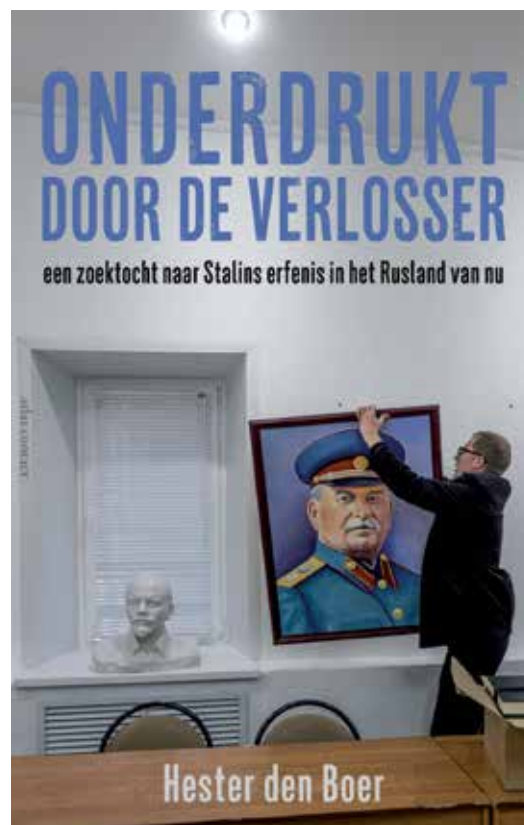
Hans Pols

Bewondering voor Stalin

Hoeveel mensen werden per dag geëxecuteerd in 1938, tijdens de Grote Terreur in de Sovjet-Unie? Het zou een vraag kunnen zijn in een les over de Sovjet-Unie tijdens het bewind van Stalin. Het antwoord zal niet geraden worden, denk ik. Hester den Boer, onder meer werkzaam voor het weekblad *De Groene Amsterdammer*, geeft in haar boek *Onderdrukt door de verlosser* het ontluisterende antwoord: 1500 per dag. Verspreid over de Sovjet-Unie lagen tientallen strafkampen die bekend staan onder de naam Goelag Archipel, naar het boek van Nobelprijswinnaar Aleksandr Solzjenitsyn. Men schat dat er 18 miljoen mensen in die kampen verbleven. In de proloog staat een ander schokkend feit. In 1979 drijven in een Siberisch stadje opeens duizenden, door de bodemsamenstelling gemummificeerde lijken door de rivier de Ob. Inwoners herkennen soms hun al tijden verdwenen familieleden. De KGB is snel ter plaatse, laat de lijken verdwijnen en verbiedt de inwoners over het voorval te praten. Deze gebeurtenis is voor de schrijfster aanleiding om naar Rusland te gaan. Hoe gaat men in Rusland met dit soort feiten om, vraagt ze zich af. Hoe kan het dat men ondanks alles wat men van de Stalinperiode weet, toch bewondering voor Stalin heeft? Den Boer bezoekt kampen in heel Rusland en spreekt mensen die de Stalintijd meegemaakt hebben en familieleden verloren hebben. Ook spreekt ze met leden van etnische minderheden, zoals Wolga-Duitsers, met degenen die in de strafkampen moesten werken en met beheerders van musea over de Stalinperiode. Ondanks alle ellende die men heeft meegemaakt, alle doden die er gevallen zijn, oordelen velen mild over deze periode. Dit zal deels uit voorzichtigheid zijn, maar feit is dat er nog steeds veel bewondering voor Stalin is. In mei 2019

meldde het NOS-journaal dat zeventig procent van de Russen Stalin de grootste Russische staatsman van de vorige eeuw vindt. Stalin heeft immers de Tweede Wereldoorlog gewonnen. Regelmatig verwijzen mensen waar Den Boer mee spreekt naar de onrustige jaren negentig, toen Gorbatsjov en Jeltsin aan de macht waren. De inkomens van de meeste Russen daalden toen, ouderen konden niet meer rondkomen van een pensioen. Dan toch maar Poetin. Liever een president die orde houdt en minder vrijheid toestaat, dan alles mogen zeggen, maar geen huis en geld hebben. Den Boer schreef een helder, zeer leesbaar boek, dat tot nadenken stemt. Zij is overigens ook fotografe. Een aantal foto's van haar reizen is in dit boek opgenomen.

Wim Rongen ■

Onderdrukt door de verlosser. Een zoektocht naar Stalins erfenis in het Rusland van nu. Hester den Boer (Atlas Contact, Amsterdam 2019), 271 blz., € 21,99